

Asia Teoskynnys, tekstiili

Hakija A

Annettu 7.1.1991

Tiivistelmä *Yhtiö A markkinoi patalappuja, patakintaita, esiliinoja ja yöpaitoja, joihin oli painettu sekä kuvia että tekstiä. Tuotteet eivät kokonaisuutena olleet tekijänoikeudellisesti suojattuja. Sen sijaan tuotteisiin painetut piirrosten ja tekstien muodostamat kuvakokonaisuudet olivat tekijänoikeudellisesti suojattuja.*

SELOSTUS ASIASTA

A Oy on 28.11.1990 päivätyllä kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, onko sillä tekijänoikeus käsinpainettuihin tekstiileihin. Hakemuksen liitteenä on kolme erilaista näytettä.

Ensimmäisessä näytteessä on esiliina ja patalappu, joissa molemmissa on tekstit: "On kahdenlaisia riehakkaita juhlia / Sellaisia joita et voi koskaan unohtaa / ja sellaisia joita et voi / edes muistaa." Tekstien jaottelu ja asetelu poikkeavat toisistaan esiliinassa ja patalapussa. Esiliinassa on ylhäällä kaksi viinilasia, joista toinen on kaatunut ja siitä on läikkynyt juomaa. Sama kahden viinilasin asetelma on patalapussa. Esiliinassa on lisäksi neljä yksittäistä viinilasia, joista kaksi on kallellaan ja joista on läikymässä juomaa. Esiliinassa kahden lasin asetelma on tekstin yläpuolella, tekstin molemmilla puolilla ovat yksittäiset puolillaan täytetyt viinilasit ja tekstin alapuolella kulmittain kallellaan olevat viinilasit. Lisäksi kuvassa on jonkinlaisia poreita kuvaavia pisaroita. Patalapussa on teksti ja sen yläpuolella oleva kahden lasin asetelma kulmittain siten, että asetelma on vasemmassa yläkulmassa ja tekstin loppu oikeassa alakulmassa.

Toisessa näytteessä on yöpaita ja patalappu, joihin molempiin on painettu sama kuva. Kuvassa on sydän ja perhonen sekä kukkia ja pisteitä sekä sanat "lempeä", "lämpöä" ja "ystävyyttä", joista kaksi ensin mainittua on kaunokirjaimin ja viimeksi mainittu painokirjaimin. Sanat on sommiteltu kuvien joukkoon.

Kolmannessa näytteessä on patakinnas ja esiliina. Patakintaassa on vanhanaikainen tyylielty auto ja sen alapuolella kaunokirjaimin teksti "Världens bästa pappa." Esiliinassa on teksti "Miehen vuodet" isoilla painokir-

jaimilla otsikkona ja sen jälkeen tekstit : "10 –20 vuotiaana / Hän on kuin Fiat / –pieni, mutta ohoh!, 20–30 vuotiaana / Hän on kuin Porsche / – nopea ja hyvin öljytty, 30 –40 vuotiaana / Hän on kuin Citroen / – mallikelpoinen, 40 –50 vuotiaana / Hän on kuin Toyota / –lupaa enemmän kuin / mihin pystyy, 60 –70 vuotiaana / Hän on kuin Ford T / – täytyy käynnistää käsin." Tekstin vasemmalla puolella on kaksi autoa, oikealla puolella neljä ja tekstin alapuolella kolme autoa peräkkäin. Kuvissa käytetty auto on malliltaan samanlainen kuin patakintaassa.

A Oy on myöhemmin toimittanut vielä neljännen näytteen. Näytteessä on patalappu, jossa on teksti: "Vanha viini ja nuoret miehet ovat mainio nautinto mutta kestävät vain tuokion." Patalapussa on viinipullon ja kahden lasin, korkin ja korkkiruuvien muodostama asetelma. Kuva ja teksti on sommiteltu kokonaisuudeksi.

A Oy on pyytänyt lausuntoa siitä, onko sillä tekijänoikeus tuotekokonaisuuteen vai vain kuvioasetteluun.

Lausuntopyynnön mukaan A Oy:ssä on vuodesta 1981 lähtien kehitetty omaperäinen tuoteyhdistelmä, jossa yhdistyvät kuva ja teksti aiheiksi, joista yhtiön omaperäisyys tunnetaan kaikkialla Suomessa. Yhtiön tuotteet on suunniteltu yhtiön omassa studiossa vähintään opistotasoisien koulutuksen saaneiden henkilöiden toimesta. Lisäksi yhtiö on ostanut kuvioaiheita ulkopuolisilta freelance-suunnittelijoilta.

Teksti ja kuvat on tietoisesti suunniteltu naivistisiksi, koska sillä tavoin yhtiön tuotteet on saatu omaperäisiksi ja kuluttajia miellyttäviksi. Tulos on saavutettu vuosien työn tuloksena, minkä ansiosta hakijayhtiö on huomattavin käsinpainettujen kodintekstiilien myyjä. Yhtiön tuotteita myydään muun muassa S:n, K:n ja T:n kaikissa tavarataloissa. Lisäksi monet E:n tavaratalot ja useat lahjatavaraliikkeet myyvät yhtiön tuotteita. Yhtiön mallistossa on lähes 300 erilaista kuvioaihetta.

Lausuntopyynnössä katsotaan, että yhtiön mallistot ovat omaperäisiä. Koska markkinoilla on alkanut esiintyä suoria valokopiojäljennöksiä yhtiön tuotteista, yhtiö pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa asiassa.

A Oy on vielä liittänyt lausuntopyyntöönsä Tekstiiliteijijat TEXO ry:n hallituksen lausunnon erästä mallistaan. Hallitus oli yksimielisesti katsonut mallin olevan tekijänoikeudellisesti suojattu.

Edelleen A Oy on liittänyt kahden työntekijänsä lausunnot, joissa todetaan töiden päätavoitteena olevan omaperäisyyden saavuttaminen ja kokonaisuusmallistoon soveltuminen. Työntekijät ilmoittavat siirtäneensä tekijänoikeutensa A Oy:lle.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Yleistä

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 :n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojalle eli fyysiselle henkilölle, mutta tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa esimerkiksi juridiselle henkilölle. Taloudellisia oikeuksia koskee tekijänoikeuslain 2 , jonka mukaan tekijällä on yksinoikeus tietyin rajoituksin määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna.

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen aihetta tai ideaa, vaan sitä ilmenemismuotoa, johon tekijä on teoksen saattanut. Saadakseen suojaa teoksen tulee yltää teostasoon eli sen tulee olla itsenäinen ja omaperäinen, millä katsotaan yleisesti tarkoitettavan sitä, ettei kukaan muu, jos olisi työhön ryhtynyt, olisi tehnyt täysin samanlaista teosta. Suojan edellytyksenä ei ole muita laatuvaatimuksia, eikä tuotteen tarvitse esimerkiksi olla taiteellisesti korkeatasoinen. Laissa ei ole annettu tarkkoja sääntöjä teostason arvioimiseksi. Ratkaisu perustuu harkintaan kunkin yksittäistapauksen kohdalla.

Laissa mainitaan suojattavina teostyyppinä muun muassa kaunokirjalliset tai selittävät kirjalliset esitykset sekä kuvataiteen, taidekäsityön ja taide-teollisuuden tuotteet. Laissa mainittu esimerkkiluettelo ei ole tyhjentävä, vaan teos voi ilmetä myös muulla tavalla. Laissa ei siten rajata mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle. Valokuvista säädetään kuitenkin erillisessä oikeudessa valokuvaan annetussa laissa (405/61).

Teostasovaatimus vaihtelee käytännössä eri teostyyppien kohdalla. Käyttötaiteen tuotteiden osalta esimerkiksi teostasovaatimus on korkea, ja oikeuskäytännössä on huomiota kiinnitetty tuotteen taiteellisiin ominaisuuksiin. Sen sijaan esimerkiksi kirjallisten teosten ja kuvataiteen tuotteiden, kuten piirrosten, osalta teostasovaatimus on ollut melko alhainen ja ne ovat yleensä tekijänoikeudellisesti suojattuja.

Vaikka tekijänoikeuslain mukaan suojaa voi saada millä tahansa tavalla ilmenevä teos, kirjainten osalta on käytännössä katsottu, että ne eivät yleensä voi saada tekijänoikeussuojaa.

Käsinpainettujen tekstiilien tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyyntöön liitetyt tuotteet eivät sellaisenaan ole tekijänoikeudellisesti suojattuja, vaikka tuotteiden

käytännöllinen tarkoitusperä sinänsä ei estä sitä, etteikö jotain tuotetta voisi pitää myös tekijänoikeudellisesti suojattuna taiteellisena teoksena. Tässä tapauksessa mikään lausuntopyynnössä tarkoitettu tuotekokonaisuus ei ole niin omaperäinen, että se ylittäisi teostasoon. A Oy:n tuotekokonaisuus ei siten saa tekijänoikeussuojaa. Sen sijaan on erikseen arvioitava, onko teksteihin painetut kuvien ja kirjoitusten yhdistelmät tekijänoikeudellisesti suojattuja.

Ensimmäisen näytteen osalta tekijänoikeusneuvosto katsoo, että sekä patalapussa että esiliinassa oleva tekstin ja kuvan muodostama kuvakokonaisuus on itsenäinen ja omaperäinen ja saa siten tekijänoikeussuojaa. Kuvakokonaisuuden teostasoa on arvosteltu pitäen lähtökohtana piirrosten yleistä teostasovaatimusta, koska tekijänoikeudelliselta kannalta ei ole merkitystä sillä, että piirrokset on painettu kankaalle. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tekstit saavat suojaa kuvion osana, vaikka ne kuvastaa erillään eivät yllä kirjallisten teosten teostasoon.

Toisessa näytteessä olevissa patalapussa ja yöpaidassa ovat identtiset kuvat. Näytteeseen on liitetty myös alkuperäinen piirros. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kuva, jonka elementteinä on myös sanoja, kokonaisuutena on toteutettu itsenäisellä ja omaperäisellä tavalla ja kankaaseen painetut kuviot ovat siten tekijänoikeudellisesti suojattuja.

Kolmannessa näytteessä olevissa patakintaassa ja esiliinassa olevat kuviot ovat tekijänoikeusneuvoston mukaan tekijänoikeudellisesti suojattuja. Tekstit saavat suojaa kuvion osana, vaikka tekstit sellaisenaan eivät yllä teostasoon.

Niin ikään neljännessä näytteessä olevassa patalapussa tekijänoikeudellisesti suojattu on kuvan ja tekstin muodostama kuvakokonaisuus, vaikka teksti sellaisenaan ei ole tekijänoikeuslain edellyttämällä tavalla itsenäinen ja omaperäinen.

Tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten kappaleiden valmistaminen ja saattaminen yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna kuuluu tekijän yksinoikeuden piiriin tekijänoikeuslain 2 :n nojalla. Kappaleen valmistamista on muun muassa kuvan tai tekstin painaminen kankaalle. Tällaiseen valmistamiseen on siten saatava tekijän tai, jos tämä on siirtänyt käyttöoikeutensa toiselle, muun oikeudenhaltijan suostumus. A Oy:llä on tekijänoikeus edellä mainittuihin tekijänoikeudellisesti suojattuihin teoksiin, jos tekijät ovat luovuttaneet tekijänoikeuslain 2 :n mukaiset oikeutensa A Oy:lle. Tekijänoikeuden tuottamat moraaliset oikeudet kuuluvat kuitenkin tekijöille.

Yhteenveto

Tekijänoikeuslain 1 :n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Laissa ei rajata mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle. Suojan edellytyksenä on, että tuote on itsenäinen ja omaperäinen eli ylittää niin sanottuun teostasoon. Teostason arviointi on suoritettava kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Käytännössä teostasovaatimus vaihtelee teostyypeittäin. Tekijänoikeus tuottaa tekijänoikeuslain 2 :n mukaan tekijälle tietyin rajoituksin yksinoikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. Tekijä voi siirtää nämä oikeutensa toiselle.

A Oy:n näytteinä antamat tuotteet; patalaput, patakin nas, esiliinat ja yöpaita eivät kokonaisuutena ole tekijänoikeudellisesti suojattuja. Sen sijaan tuotteisiin painetut piirrosten ja tekstien muodostamat kuvakokaisuudet ovat tekijänoikeudellisesti suojattuja.

A Oy:llä on tekijänoikeus edellä mainittuihin teoksiin, edellyttäen että tekijät ovat luovuttaneet 2 :n mukaiset oikeutensa A Oy:lle.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa lopuksi, että sen toimivaltaan kuuluu antaa lausuntoja ainoastaan tekijänoikeuslain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei siten voi ottaa kantaa siihen, saavatko tuotteet tai kuvat mahdollisesti suojaa myös jonkin muun lain perusteella.